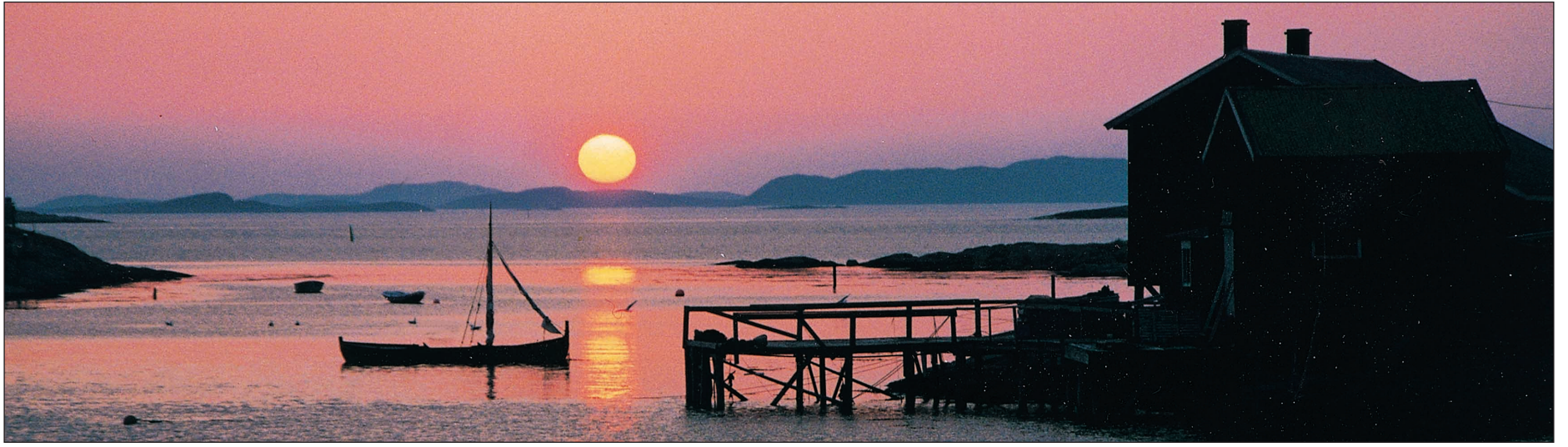

Landet i eventyret. . .

Produksjon: Fred Berntzen • Korthuset AS

er navnet Olav Duun har gitt sin barndomsverden. Han vokste opp på og rodde fiske i Sør-Gjæslingen i seks-syv vintre. Modellen til "Øyvære" der grunnhandlingen i boka "Mennesket og maktene" går for seg, fant han her. I eventyrlandet, der hav og himmel nesten går i ett - på kysten av Namdalen ut mot Folla og storhavet - venter undring og eventyr også på deg! - et fredet kulturmiljø ut mot storhavet.

Rorbuene

På slutten av 1800 tallet og begynnelsen på 1900 tallet ble det bygd mellom 70 og 80 rorbuer som ble satt opp av fiskerne. Det ble tatt i bruk materialer som før hadde sett sin beste tid på fastlandet.

Væreieren tillot fiskerne å bygge på bygslet grunn. Fiskerene som eide buene kunne ta leie, og selv bestemme hvem som skulle få losji.

Det ble fra oppsynets side kontrollert at det ikke ble tatt for mange mann inn i hver rorbu. Hver mann var etter bestemmelsene tiltenkt en og en halv kvadratmeter grunnflate i arbeidsrommet samt fire kubikkmeter luftrom, natt som dag. Kubikkinnhold og høyeste antall beboere skal males med store bokstaver på døren til hvert rom. De fleste buene bestod av oppholdsrom, loft og inngang (sjå), og stod ofte på peler i flomålet.

Rorbukokkene

I rorbuene var det oftest kokkejenter som tok seg av matstell og rengjøring. Matlaging foregikk i oppholdsrommet, på en to-platers båtovn.

De fleste kokkene begynte arbeidsdagen med å koke kaffe om morgenen før fiskerne dro ut på feltet. Hun måtte stå opp i 5 tida for å få fyr i ovnen og få kaffen kokt. Kaffekjelen måtte være stor til så mange mann (16-20). Middagen bestod for det meste av fisk i forskjellige varianter, potet, lever og rogn. I helgene kunne det vanke tjukkerter, kjøtt og flesk.

Fiskerne merket kjøttet og flesket sitt med trepinner for å være sikker på at hver fikk sin egen bit.

Kokka stod for felles innkjøp av varer som fiskerne spleiset på, for.eks. erter.

Gjæslingulykken i 1906

Et drama der 1500 fiskere kjempet fortvilt i opprørt hav på Folla.

De fleste berget seg gjennom brenning og brott, -men de måtte ofre noe av sin helse og livskraft, mens over 30 fiskere måtte gi tapt i kampen der ute på det opprørte havet.

Et gammelt ord sier at: "Havet tar det havet skal ha". Enda lever slektninger til de fiskerne som opplevde dødsselilassen over Folla 2. mars 1906 i storm og orkanbyger.

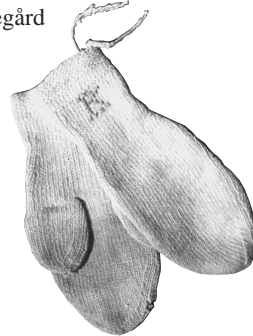
Tidligere i uka hadde det vært dårlig vær og bruket hadde stått lenge. Det var mye skrei det året. Garn og liner stod sikkert fulle av fisk.

Været var stille den dagen, etter mange dagers ruskvær. Noen av gamlekara og de beste værkjennerne hadde om morgenen vært ute og sett vestover. Det var slikt underlig sus i luften, Likevel ble utrorssignalet reist til vanlig tid.

Skreien stod langt til havs det året, og utroren tok lang tid. Det var så stille at de fleste ikke hadde seilet oppe en gang. For å gjøre roturen lettere, var det mange som kastet ballasten over bord. Ballast hadde de for at det skulle bli bedre å segle om det skulle bli sterk vind. Utpå dagen skulle de ha fisk i båten, så da skulle det bli nok ballast til heimturen. Slik skulle det ikke bli -.

Stormen kom fra nordvest før de fleste hadde kommet seg i draginga. Det fortelles at det ble hørt et brak og at vinden satte inn med fryktelig styrke helt plutselig. Stormen pisket opp havet, snøfokket ble så tett at det for mange var vanskelig å se fra stamn til stamn i båten -.

Disse linjene er hentet fra Særoppgave om Gjæslingaulykka av Andreas Hammes som gikk i 8C på Størens ungd.skole i 1970. Ulykka er videre skildret av forfatteren Leif B. Lillegård

For raskt å få opp varmen, stakk de hendene med vottene på, i sjøen.

Kystmuseet i Nord-Trøndelag, Woxengs Samlinger

ligger i Rørvik. Museet har overtatt ansvaret for store deler av det idag fraflyttede fiskeværet. Takket være museet har man klart å unngå forfall.

Sør-Gjæslingen utgjør en av museets fire avdelinger. De andre er:

- Berggården Gamle Handelsted
- Vågsengtunet på Mellomvikna
- Norge - kystkultursenter i Rørvik

Idag kan man ta imot opp til 70 gjester. Stadig flere leier været for kurs og møter. Skreifiske kan også overværes i februar mars

Museet er også behjelpelig med å tilrettelegge for spesielle arrangement.

Man bor i gamle rorbuer som bidrar til den beste og mest ekte opplevelsen av stedets særegne historie

Til Sør-Gjæslingen drar vi ikke med tyngre badeutstyr - - Her lar man seg fasinere av naturens luner, bølgene, og vinden som tar tak. Havets og himmelens stadig skiftende fargespill. Her ute holder en stadig øye med horisonten. Den kan varsle om havtåke og kommende "floing."- Overser man værtegnene kan man snart befinne seg i ett ragnarokk - selv under en badetur til en av holmene på en fin sommerdag.- ref. undertegnede som heldigvis kom seg i land før h - - - brøt løs..

Fred Berntzen

De fiskerne som ikke hadde rorbu, lå enten i losjibåter i havna eller leiet seg inn hos de fire fastboende familiene i været. I Edvin Hansens hus på Heimværet kunne de ha opp til 40 losjerende. For det betalte hver mann to kroner for en sesong.

Hygienen i rorbuene

Årsaken til at tuberkulosen ble mer utbredt i Namdalen rundt århundreskiftet mente distriktslege Natvig skrev seg fra de hygieniske forhold i fiskeværene:

"Som oftest ligger fiskerne og driver udover gulvet helt eller halvt påklædt og væltende sig hinandens spyt, der hensynsløs klyses rundt, foruden alskens andenurenslighed der drages med opp fra fisket. Slik ligger de tæt sammenstuvet og man forstår bare ikke hvorledes de kommer forbi hinanden. Når man en gang har sett 29 fiskere sammenstuvet på et gulv, glemmer man det ikke så let."

(H. Natvigs artikkel i Tidsskrift for Den Norske Lægefor. 1902-03)

De små blodsugende skapningene hadde også gode kår på buloftet.

"Det var spådd fra gammel tid at øyværet skulle gå under. Uti havet låg det, og havet skulle ta det. Det hadde ikkje hendt hittil. Det kom ikkje til å hende heller. Visst det da ikkje hendte i år. Det var spådd det óg, av einkvan ulykkesvarslaren"

Olav Duun